

ساقیا آمدن عید مبارک باد!

پس از 365 روز چرخیدن در کهکشان راه شیری هنگامی که خورشید از خط استوایش عبور می کند موسم آغاز بهار در نیم کره شمالی است و به همین مناسبت ایرانیان و میلیونها نفر از مردم این بخش از جهان به یمن جامه سبز و نو طبیعت نوروز را بر پا می دارند...

پس از 365 روز چرخیدن در کهکشان راه شیری هنگامی که خورشید از خط استوایش عبور می کند موسم آغاز بهار در نیم کره شمالی است و به همین مناسبت ایرانیان و میلیونها نفر از مردم این بخش از جهان به یمن جامه سبز و نو طبیعت نوروز را بر پا می دارند. ایرانیان از دیرباز شادی را مهمترین بخش زندگی خویش می دانستند و با نگاهی به تاریخ به روشنی در می یابیم که ایرانیان باستان همواره روزهایی را به عنوان جشن، چه مذهبی و چه ملی، به شادی و سرور می پرداخته اند. آنچه که نوروز را از دیگر جشنهای ایران باستان جدا می سازد فلسفه وجودی نوروز است که پیوند انسان با طبیعت است و این به روشنی پیداست، چرا که فلسفه نوروز با نو شدن و تازه شدن طبیعت همگن است و با پایان یافتن زمستان و رفتن سرما و جایگزین شدن بهار انسان نیز زنگارهای کهنه را از فکر و اندیشه بر می کند و دلها را از کینه پاک می کند و با حرکت نمادین " خانه تکانی " با طبیعت همگام می شود.

پس از سالها از ارائه درخواست ثبت نوروز به عنوان یکی از میراث ناملموس جهان بالاخره مهمترین جشن باستانی ایرانیان مهرماه سال جاری به ثبت جهانی رسید. ثبت جهانی نوروز توسط یونسکو در حالی اتفاق می افتد که سازمان میراث فرهنگی و گردشگری ایران پنج سال پیش (در سال 84) مدارک و مستندات لازم برای ثبت این رویداد مهم سنتی و باستانی را به مراجع ذیربط ارسال کرده بود. پرونده ثبت نوروز به عنوان میراث غیر ملموس جهانی تقاضای مشترک کشورهای نظیر ایران، پاکستان، آذربایجان، قزاقستان، هند و ترکیه بوده است.

به همین مناسبت نیز امسال چند روز پیش از فرارسیدن نوروز جاودانه، دبیر کل سازمان ملل متحد در پیامی نخستین روز بین المللی نوروز را به تمام ایرانیان و فارسی زبانان جهان تبریک گفت. پیامی که بان کی مون در آن اینگونه نوشته است: "تصمیم امسال مجمع عمومی سازمان ملل برای به رسمیت شناختن روز بین المللی نوروز گواه رشد فزاینده آگاهی جهانی نسبت به اهمیت این مناسبت نه تنها در مناطقی که آن را جشن می گیرند بلکه برای سراسر جهان است. همانگونه که اولین روز بین المللی نوروز را گرامی می داریم امیدوارم کشورها و مردم سراسر جهان به تاریخ و مراسم این جشن برای ارتقای هماهنگی با جهان طبیعت توجه کرده و حسن نیت و صلح جهانی را ترویج کنند.

برای هزاران سال است هنگامی که که خورشید از خط استوا عبور می کند و بهار در نیم کره شمالی آغاز می شود مردم در بالکان، حوزه دریای سیاه، قفقاز، آسیای میانه، خاورمیانه و سایر مناطق، مراسم ویژه خود را برای جشن نوروز برگزار می کنند. این آیینها از رنگ نو به خانه ها دادن گرفته تا دیدار از دوستان یا آماده سازی غذاهای نمادین همگی القاء کننده روح تجدیدپذیری بوده و نه تنها الهام بخش آنانی که این مراسم را برگزار می کنند بلکه همه مردم است.

همانگونه که در پیام دبیرکل سازمان ملل نیز آمده است ثبت نوروز امکان بازشناسایی این آیین زیبا و همگن با طبیعت را در سطح جهان به وجود می آورد و می تواند فرصتی برای هرچه بهتر برگزار شدن این جشن ویژه ملی در کشورهای مختلف و از جمله ایران باشد.

نوروز یعنی شادمانی و سرور

نوروز دارای آیینهای فراوانی است که از آن جمله می توان به چند مورد زیر اشاره کرد:

- 1) حاجی فیروز: در حدود یکماه مانده به جشن نوروز شخصی با روی سیاه و پوشش قرمز در کوچه و خیابان به راه می افتد و از راه رسیدن نوروز را به همگان به همراه رقص و آهنگی شاد اعلام می کند.
- 2) رویاندن سبزه: سبزی نماد زندگی نو و مهر است که نشانگر زندگی بشر و پیوند او با طبیعت است. در دوران باستان در کاخ شاهان، بیست روز پیش از نوروز دوازده ستون را از خشت خام بر می آوردند و بر هر یک از آنها، یکی از غلات را می کاشتند و خوب روییدن هر یک را به فال نیک می گرفتند و بر آن بودند که دانه در آن سال پر بار خواهد بود و در روز ششم آنها را بر می چیدند و به نشان برکت و باروری در تالارها پخش می کردند.
- 3) شستشو و پاکیزگی: ایرانیان همانگونه که به پاکی روان اعتقاد داشتند، پاکیزگی تن را نیز لازم می دانستند و به ویژه در روزهای سال نو، پوشش و کاشانه خود را پاکیزه می کردند.
- 4) خوان هفت سین: از مهمترین آیین نوروز به شمار می رود تشکیل شده از هفت چیز که با حرف " سین " شروع می شود و همچنین شمع روشن، قرآن، آینه، ماهی و تخم مرغ.
- 5) سبزه به در و پایان نوروز: آخرین رسمی که در روزهای نوروز برگزار می شود آیین سبزه بدر است. مردم در این روز، خانه ها را ترک می کنند و به دامان طبیعت پناه می برند و در کنار سبزه زار روز را سپری می کنند.

نوروز بزرگترین جشن ملی

نوروز بزرگترین جشن ملی ایرانیان است که در نخستین روز از نخستین ماه سال شمسی برگزار می شود این جشن از زمان آریاییان

وجود داشته و در اصل یکی از دو جشن بزرگ بوده است، آریاییان در اعصار باستانی دو فصل گرما و سرما داشتند (طبقه‌بندی سال به چهار فصل بعدها پیدا شد) که فصل سرما شامل ده ماه و فصل گرما دو ماه بود و بعدها با تغییری که در فصول پدید آمد تابستان تبدیل به هفت ماه و زمستان پنج ماه شد و در هر یک از این دو فصل جشنی برپا می‌کردند، جشنی را که در شروع فصل گرما می‌گرفتند " نوروز " و جشن شروع فصل سرما را "مهرگان" می‌نامیدند.

سنت دیرینه نوروز در لرستان

در لرستان مراسم نوروز و پیشواز از سال نو تقریباً همچون سایر نقاط ایران پهناور است اما چندین تفاوت وجود دارد که ما بیشتر به ذکر آنها می‌پردازیم . مهیا شدن برای نوروز تقریباً از اوایل زمستان و اواخر پاییز شروع می‌شود اما یک هفته پیش از جشن نوروز شدت بیشتری می‌گیرد و مردم " کاردرسی " (به معنی کار درستی و آماده شدن برای مراسم نوروز) می‌کنند، زن خانه با کمک دختران و همسایگانش "گردیله" به معنی گردگیری و خانه تکانی را انجام می‌دهد و با پاک کردن و شستشوی درو دیوار و پنجره‌ها و قالی و فرش و همچنین وسایل خانه که مدت یکسال یا کمتر است جابجا نشده‌اند، سامان خانه را از نو می‌آراید، علاوه بر این زنان خانواده به نیت تندرستی هر یک از افراد خانه دانه‌های خوراکی گندم، عدس، جو و کنجد را در ظرفی خیس کرده تا جوانه زده و سبز شود.

دید و بازدید عید

پس از تحویل سال و قرآن بر سر گذاشتن مردان گروه گروه به خانه بزرگ و ریش سفید روستا رفته و پس از وی به سایر خانه‌ها سرکشی کرده و با افراد آن خانه‌ها عید دیدنی می‌کنند و در همان روزهای اول به تمام خانه‌ها سرکشی می‌شود، پس از مردان زنان در روز دوم به عیادت و نوروز مبارکی می‌پردازند عموماً عیدی کودکان یک یا چند تخم مرغ رنگ شده است . به این ترتیب اعضای خانواده با جملاتی پاک و صادقانه و مهربان نوروز را به یکدیگر شاد باش می‌گویند.

سیزده بدر در خرم آباد

در خرم آباد به جای سیزده به در چهارده به در است یعنی به جای اینکه روز سیزده نوروز را جشن بگیرند همان مراسم را در روز چهاردهم نوروز انجام می‌دهند زیرا در روز اول سال (روز نوروز و عید) را به حساب نمی‌آورند و سیزده بدر غیر بومی می‌دانند به این ترتیب بسیاری از خانواده‌های ریشه دار خرم آبادی همان چارده بدر را جشن می‌گیرند. در روز برگزاری این جشن دوستان و اقوام و همسایگان سپیده و یا شب قبل از روز جشن در مکانی گردهم آمده به سوی خارج شهر و دامان طبیعت حرکت کرده و محلی را معین و در آنجا مستقر می‌شوند و با هیجان و شور حالی زبان زدنی به بازیهای نظیر دال پلو، هرازگونی، پرو، قاوو می‌پردازند که بسیار شادی آفرین است . در پایان مراسم نیز سبزه‌های سفره هفت سین را در کنار رودها رها کرده و به خانه باز می‌گردند.

نوروز در آذربایجان

آیینهای اساطیری مانند "کوسه برنشین" یا "میر نوروزی" هر کدام سمبل‌هایی بودند که در هر منطقه‌ای به نامی اجرا می‌شدند. مثلاً "کوسا گلین" در آذربایجان، نشانه‌ی شادی نوروزی است. کوسا شخصیتی مانند حاجی فیروز است که لباس‌های غیر متعارف می‌پوشد، چوب به دست می‌گیرد، کلاه منگوله دار بر سر می‌گذارد و شاگردی دارد که با هم ترانه‌های شاد می‌خوانند. این آیین در بین مردم کشاورز و دامدار اجرا می‌شود و بنابر اعتقادات مردم برای آن‌ها خیر و برکت می‌آورد. نمونه‌ی دیگر آیین "عول و کاس آغا" است که نماینده بازی‌های شادی آور است و در گیلان اجرا می‌شود ، در این رسم نبردی میان سرما و گرما یا سیاهی و سفیدی یا نیکی و بدی که همگی بن‌مایه‌های اسطوره‌ای دارند در می‌گیرد و در حالت نمایشی یکی بر دیگری پیروز می‌شود.

آیینی به نام "عمه گرگا" در سمنان اجرا می‌شود که در آن مردم خود را به شکل حیوان درمی‌آورند و با تعریف سمبل‌های حیوانی به ایفای نقش می‌پردازند.

در کنار این آیینها، ورزش‌های سنتی هم در شهرهای مختلف برپا می‌شود؛ مانند خراسان که کشتی گرفتن جز سنت‌های نوروزی مردم است.

در گذشته نوروز به دو بخش نوروز عامه و نوروز خاصه تقسیم می‌شود و در پنج روز اول عید که نوروز خاصه بود مقام‌های رسمی و درباریان به دید و بازدید می‌رفتند و در بقیه‌ی ایام عید تا روز 13 و 14 فروردین عامه‌ی مردم دید و بازدید می‌کردند. البته بنا بر رسم همیشگی، ابتدا کوچک‌ترها به دیدن بزرگترها می‌روند و سپس بزرگترها بازدید آن‌ها را پس می‌دهند.

سمندر بازی رسم مردم جنوب خراسان در پنجم نوروز

این بازی در روزهای پنجم و سیزدهم اجرا می‌شود و تا حدودی شبیه فوتبال است؛ بازیکن‌ها به دو گروه 11 نفری یا کمتر تقسیم می‌شوند، پیراهن‌های خود را درمی‌آورند، پاچه‌ی شلوارها را بالا می‌زنند و حالت جنگی به خود می‌گیرند. سپس به وسیله گرزهایی که از پارچه درست کرده‌اند بازیکن‌های تیم مقابل را می‌زنند.

همچنین هر گروه یک خانه به نام "#171&کت" دارند که اگر بازیکن‌ها به آنجا پناه برند، گروه مقابل نمی‌تواند آنها را بگیرد یا بزند.

هرگاه یک تیم بتواند تمام اعضای یک گروه را بگیرد، بازی تمام می‌شود، این بازی احتمالا در تمرین‌های رزمی جنگاوران ریشه دارد ضمن آن‌که بازی هم به نام سمندر نامگذاری شده که حیوان ناشناخته‌ای است که خود را در آتش می‌سوزاند. در میان مردم جنوب خراسان رسم است که در روز ششم نوروز به بیابان‌ها بروند و از گیاهان تازه رسته که شاید بعضی از آن‌ها جنبه‌ی دارویی هم داشته باشد بخورند. در این روز گیاهی به نام «#171;نقودشک» که اولین گیاه خوراکی است که در بهار می‌روید و پیاز گل لاله بیشتر از بقیه مصرف می‌شود.

در جنوب خراسان منطقه‌هایی به نام پیر وجود دارد: پیرمکانی است که در آن‌جا چشمه و درخت بیدی است که معمولا در نزدیکی آن اتاقی ساخته شده است. مرسوم است که مردم در روز سیزدهم نوروز آتش خاصی را شامل انواع حبوبات در آنجا می‌پزند و می‌خورند. این آیین بسیار قدیمی است و به دوران مزدایی، یعنی پیش از زرتشت، بازمی‌گردد پختن این آتش شبیه چیزی است که در آثار ادبی ما به نام «#171;بهمنجه» از آن یاد می‌شود:

به جوش اندرون دیگ بهمنجه

به دست اندرون دسته نسترن

این رسم تا 230 سال پیش در ایران برگزار می‌شد و چون این‌گونه رسم‌ها جنبه‌های سنتی دارند و به آسانی از میان نمی‌روند، قطعاً اکنون نیز در میان برخی از مردم اجرا می‌شود.

نوروز خوانی در مازندران

آستانه فرارسیدن فصل زیبای بهار طنین صدای عاشقانه، عارفانه و ستایش گر "نوروز خوان ها" در برخی از مناطق استان مازندران، بهاری پر از عشق و امید و برکت را به مردم نوید می‌دهد. "نوروزی خوانی" یا خواندن ترانه های بهاری از مراسم بسیار کهن است که قدمت آن به پیش از اسلام باز می‌گردد که تا چند دهه پیش به شکل گسترده در مازندران " رواج داشت.

نوروزی خوان ها در گروه های چند نفره اشعاری را در مدح بهار مسرودند، که پس از اسلام آوردن ایرانیان، ابیاتی در وصف امامان نیز بدان افزوده شد. اندک نسل باقی مانده از نوروز خوانان قدیمی گیلان هنوز هم این ترانه ها را سر می‌دهند: بهار آمد ، بهار آمد خوش آمد علی (ع) با ذوالفقار آمد خوش آمد علی (ع) با ذوالفقار، قنبر جلودار به شاه زنگبار آمد، خوش آمد **** باد بهاری آمده، گل به گلستان آمده، مژده دهید ای دوستان، نوروز سلطان آمده ...

در آواز نوروز خوانان ستایش پرود گار ، فصل بهار و شکرگزاری نعمات ، عشق به خدا و ائمه اطهار موج می‌زند. دسته های نوروز خوان به درخانه مردم مراجعه و شروع به آواز خوانی میکنند، تا صاحب خانه هدیه ای به آنها بدهند ، هدایا معمولا پول نقد، برنج ، تخم مرغ ، گندم و آرد است و میزبان آن به کرم صاحب خانه بستگی دارد. دختران و پسران دم بخت مازندران نیز معتقدند اگر گروه نوروز خوان در خانه آنها را بزند، به زودی راهی خانه بخت خواهند شد.

اشعار نوروز خوانان مملو از ابیاتی با مضامین بوفایی دنیا ، دوستی و عشق را قدر دانستن، وفای به عهد و احترام به والدین است. نگاه نوروز خوانان به گذشته آکنده از غم و اندوه و ناتوانی در برابر سرنوشت در عین حال امیدواری به آینده ای خوش است. در اشعار عامیانه نوروز خوان ها نوعی تضاد مضامین وجود دارد به نحوی که در آن از یک سو مبارک باد به مناسبت رسیدن ایام عید و از سوی دیگر غم هجر که یکی از اصول عشق شرقی است دیده میشود.

اشعار نوروزخوان ها اگر چه عامیانه، ساده و برای همگان قابل فهم است، در لایه های آن اندوه عارفانه دوری از معشوق حقیقی و دور افتادن از حق و باهمیت بودن مادیات دنیا موج می‌زند. تنوع اشعار نوروز خوانها با بهره گیری از طبیعت استان از دیگر ویژگیهای سروده های آنان است به گونه ای که سبزی و طراوت بهار با بهرگیری از واژه های شاعرانه کاملا در ذهن شنونده تداعی میشود.

سه روز جشن در تاجیکستان به مناسبت نوروز

در زمانی که تاجیکستان جزوی از استانهای شوروی کمونیست بود، دولتمردان این حزب، سعی داشتند به نوعی این جشن را از بین ببرند، اما این سنت از میان نرفت. تاجیکها نوروز را جشن پاک‌ی‌ها می‌دانند، نوروز برای مردم تاجیکستان یک جشن ملی و سنتی به حساب می‌آید.

این در شرایطی است که از تاجیکستان به مدت هفتاد سال زیر نظر حکومت کمونیستی اداره می‌شد. حکومتی که همواره سعی داشت آیینهای یک کشور را زیر سوال ببرد. به مدت هفتاد سال به تاجیک‌ها گفتند که این جشن نباید وجود داشته باشد. اما تاجیکها آن را حفظ کردند، کمونیستها بارها به مردم آن کشور گفتند که «#171;نوروز» سال نو نیست و اول ژانویه سال نومی‌باشد، اما مردم تاجیک همواره از نوروز به‌عنوان سال نو یاد می‌کنند.

گل گردانی

در تاجیکستان، مراسمی صورت می‌گیرد که به آن گل گردانی می‌گویند. این جشن به صورتی است که عده‌ای از کودکان به در خانه‌ها می‌روند، شعر می‌خوانند و گل هدیه می‌برند، آنان می‌خوانند: گل آوردم از آن پایان...

بهار نو مبارک باد گل زردک ثنا می‌گه، بهار نومبارک باد در تاجیکستان هم به مانند ایران، رعایت آداب نوروزی با خانه تکانی آغاز می‌شود و اما مهمترین غذای نوروزی تاجیک‌ها، مراسم سمنک یا سمنو است.

سمنک بوی بهار است، سمنک رمز بهار است، عید نوروزی مبارک باد

سمنک در جوش ماکفچه زنیم

دیگران در خواب ما دخچه زنیم
مچنین سفره هفت سین، البته هفت نوع غذا برای تحویل تدارک دیده می‌شود.

بار دیگر نوروز
بار دیگر نوروزی دیگر و سالی دیگر از و سالی دیگر از راه می‌رسد ، بیاییم آیین و سنتهای گذشته را که همچون میراثی ارزنده که از
گذشتگانمان به یادگار مانده پاس بنهیم و در راه حفظ آداب و رسوم کهن سرزمین عزیزمان بکوشیم .